

Wstęp do Językoznawstwa

Prof. Nicole Nau
UAM, IJ, Językoznawstwo Komputerowe

Drugie zajęcie

13.10.2015

Pamiętamy?

Saussure odróżnia

- Mowa (*langage*)
- Język (*langue*)
- Mówienie (*parole*)

Rys. 1

Language is the means of getting an idea from my brain into yours without surgery. Mark Amidon

Do którego aspektu (mowa – język – mówienie) można odnosić następujące cytaty?

1. Language is by its very nature a communal thing; that is, it expresses never the exact thing but a compromise — that which is common to you, me, and everybody. ~ Thomas Earnest Hulme, *Speculations*, 1923
2. Thanks to words, we have been able to rise above the brutes; and thanks to words, we have often sunk to the level of the demons. ~Aldous Huxley
3. The existing phrasebooks are inadequate. They are well enough as far as they go, but when you fall down and skin your leg they don't tell you what to say. ~Mark Twain

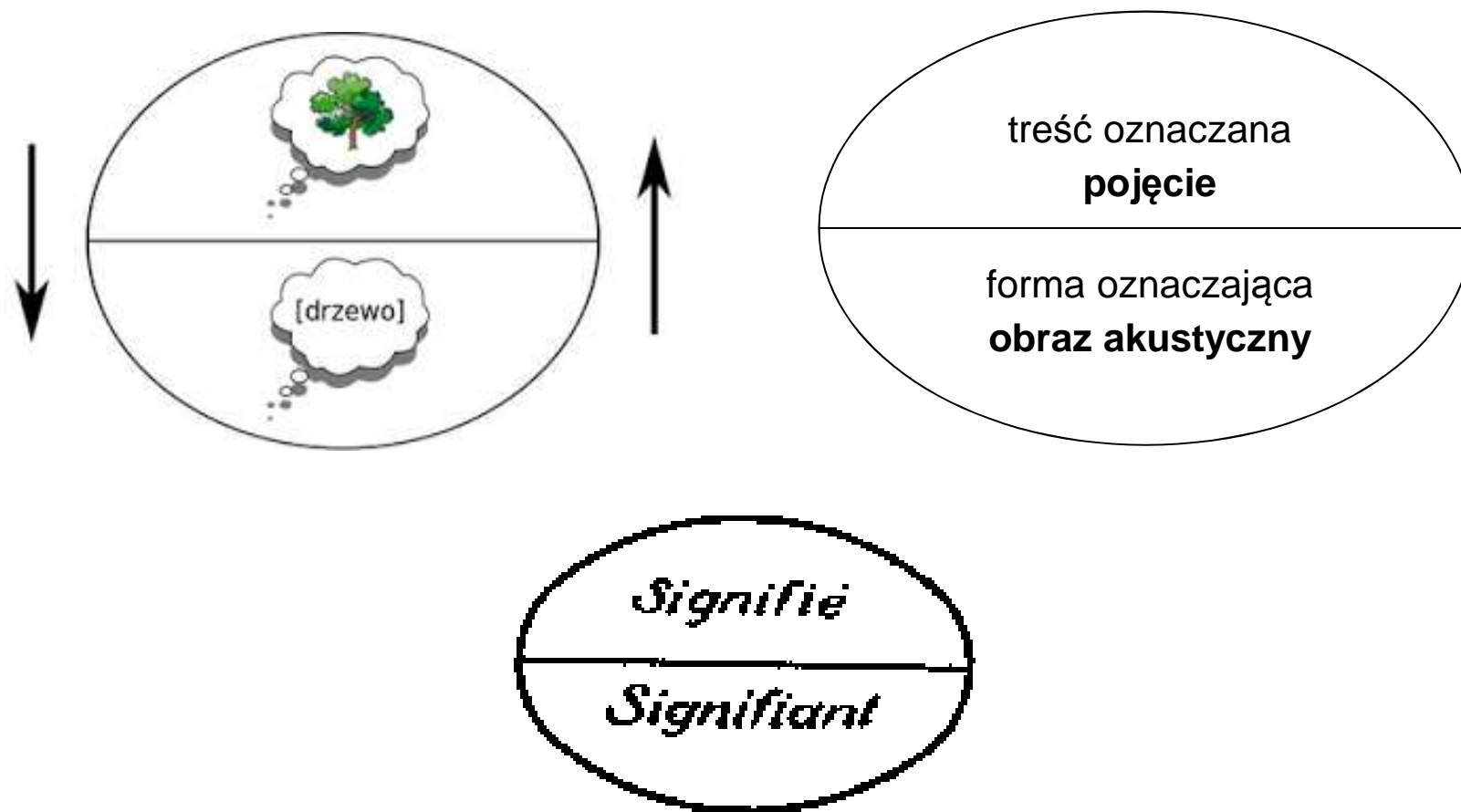
Język jako system **znaków**

- Znak: definicja R. Grzegorzczakowej
"zjawisko fizyczne, percypowane zmysłowo, które odsyła do czegoś innego niż ono samo, które coś znaczy, coś komunikuje"
- ... i T. Milewskiego:
"W życiu człowieka dużą rolę odgrywają zjawiska, które mają dla nas znaczenie nie przez to, czym są, ale dzięki temu, że zwracają naszą uwagę na coś zupełnie innego, co znajduje się poza nimi często w całkiem innej dziedzinie rzeczywistości. Zjawiska te nazywamy znakami."

- Dalej w definicji Milewskiego:

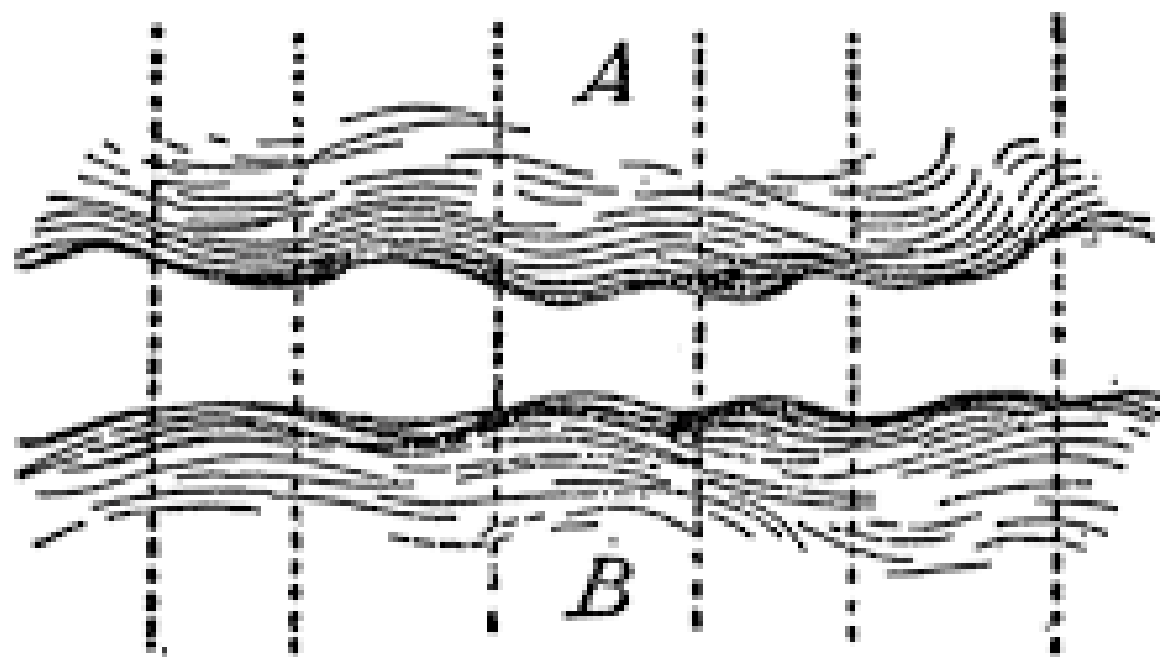
„Zjawiska te nazywamy znakami. **Istotą ich jest połączenie dwóch zjawisk: formy oznaczającej, która nas odsyła, i treści oznaczanej, na którą nasza uwaga się zwraca.** Typowymi znakami są np. sygnały kolejowe. Zbliżając się pociągiem w nocy do stacji, spostrzegamy czerwone światło. Jest to form znaku, z którą związana jest jego treść: tor zajęty przez inny pociąg; nie ma wjazdu. Sama forma znaku, czerwone światło, jest dla nas czymś tak obojętnym, że istnieje w naszej świadomości tylko jako zastępca treści: tor zajęty. Tę treść uświadamiamy sobie dzięki formie znaku.”

Znak językowy u de Saussure'a

„Charakterystyczna rola języka w stosunku do myśli polega nie na stworzeniu materialnego, dźwiękowego środka dla wyrażenia pojęć, lecz na **pośrednictwie między myślą a dźwiękiem** w takich warunkach, że ich połączenie prowadzi nieuchronnie do wzajemnych rozgraniczeń jednostek. Myśl, z natury swej chaotyczna, przy rozczłonkowaniu musi się sprecyzować. Nie ma więc ani materializacji myśli, ani spirytualizacji dźwięków, chodzi tu o fakt, w pewnym stopniu tajemniczy, że **myśl-dźwięk zakłada podziały** oraz że **język wypracowuje swe jednostki**, kształtując się między dwoma bezkształtnymi masami.”

(*Kurs...*, 136)

Co w języku jest znakiem?

- Wyrazy: *drzewo, lubimy, wszystkie*
- Morfemy: *drzew-, -o, lubi-, -my, wszystk-, -ie*
- Kombinacje wyrazów (?): *wszystkie drzewa*

A literki i dźwięki?

Części wyrazów, które nie mają znaczenia, nie są znakami!

Składniki znaków: diakryty

"Taką niepodzielną część znaku, która sama nic nie znaczy, ale zajmując określone miejsce w obrębie znaku odróżnia go od innego znaku, nazywamy **diakrytem**." Weinsberg (1983: 31)

K – O – T => *kot, kto, tok*

Dwustopnowość (systemu) znaków językowych

Jak znaki oznaczają?

- Jaki jest stosunek między formą i treścią znaku?
- Jaki jest stosunek między znakiem i tym, do czego odsyła?
- Skąd wiemy, co znaczy [drzewo]?

„żeby właściwie posługiwać się tymi znakami trzeba taki **uzus semiotyczny** (konwencję semiotyczną) znać. Nie można z formy znaku domyślić się jego znaczenia.” (Grzegorzczkova)

Znaki językowe = znaki **konwencjonalne**

Semiotyka: nauka o znakach

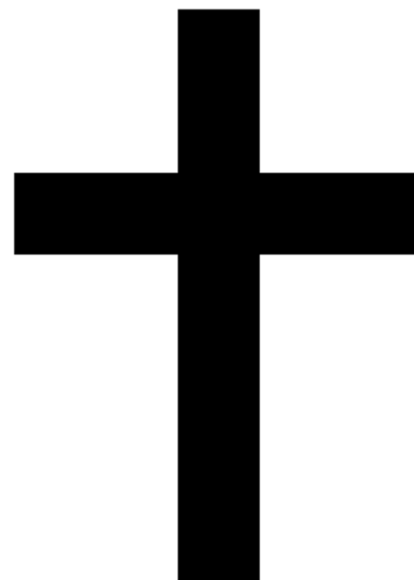
Charles Sanders **Peirce** (1839-1914)

filozof, logik, semiotyk amerykański

Trzy rodzaje znaków:

1. **Symbole**: powiązanie formy ze znaczeniem oparte na konwencji
2. **Ikony**: powiązanie formy ze znaczeniem oparte na podobieństwie
3. **Indeksy**: powiązanie formy ze znaczeniem oparte na przyległości

Jakie to znaki?

Ćwiczenie 1 (i 2)

Język jako **system** znaków

- ... a nie „inwentarz”!
- Co to znaczy?
- Co cechuje ten system?

Strukturalizm w językoznawstwie: język jako system znaków

- Wikipedia (o.k.):

Strukturalizm jest teorią opartą na przekonaniu, iż język jest strukturą zorganizowanych systemów znaków, będących podstawowym kodem komunikacji międzyludzkiej. Strukturaliści ujmują język jako system relacji.

- Główny prąd w lingwistyce ok. 1920-1960
- Różne tzw. „szkoły” strukturalizmu (=>)
- Wszystkie opierają się na *Kurs...* de Saussure’a

Szkoły strukturalizmu w lingwistyce i ich najważniejsi przedstawiciele

- Genewską: Charles Bally
- Praską („Praskie Koło Lingwistyki”): Vilém Mathesius, Nikołaj Trubieckoj, **Roman Jakobson**
- Kopenhaską („glossematyka”): Louis Hjelmslev
- Amerykańską: **Leonard Bloomfield** (dzieło *Language* 1933), Edward Sapir, Charles F. Hockett